

Politička klauzura – samostan za političare

Hrvoje Špehar

Pojedine stranke već su počele s određenim praksama okupljanja na "team-building" tijekom nekoliko dana kako bi unutar "stranačke klauzure" na sabraniji i prisniji način članovi mogli upoznati jedni druge, raspraviti o ključnim pitanjima i pokušati osnažiti duh zajedništva

Političko odlučivanje, političko organiziranje, provođenje javnih politika i svi drugi oblici bavljenja politikom kao profesijom zahtijevaju iznimne kompetencije, posebna znanja i vještine. Povrh toga, od političkih aktera, pojedinaca koji u javni prostor nose vlastite vrijednosti, stavove i usvojene norme, očekuje se da djeluju etički, i to ne samo u skladu s vlastitim standardima etičkog djelovanja, nego i etičkim očekivanjima onih kojima služe. Budući da su osobni etički standardi pojedinaca koji se bave politikom kao profesijom vrlo često različiti ili čak "ispod standarda" onih kojima služe, politička se znanost susreće s brojnim patologijama politike: političkom demagogijom, političkom hipokrizijom, političkom manipulacijom, političkom korupcijom, političkom paranojom i političkim nasiljem. Diskontinuitet i divergentnost morala političara u odnosu prema moralu većine, bez obzira na etičku maksimu prema kojoj moral ne proizlazi iz stava većine, može prouzročiti eroziju demokratskoga političkog sustava: nepovjerenje i zazor prema političkom djelovanju i političkoj participaciji. Čini se da upravo zbog navedenih razloga već dugi niz godina istraživanja povjerenja građana u institucije pokazuju kako ključnim institucijama političkog sustava drastično nedostaje povjerenje građana, unatoč demokratskoj legitimnosti i stanovitoj demokratskoj kontroli pojedinih društvenih skupina. Tako, primjerice, prema istraživanjima Duška Sekulića i Željke Šporer iz 2004. i 2010. Vlada, Sabor i političke stranke uživaju izrazito slabo povjerenje građana, dok najviše povjerenja građani imaju u Crkvu, vojsku i policiju (usp. Kregar, Sekulić i Šporer, 2010).

Hrvoje Špehar, docent na Fakultetu političkih znanosti. Bavi se odnosom politike i religije. E-pošta: hspedar@fpzg.hr

Integritet političara ne ostvaruje se samo izvrsnim obrazovanjem, najvišim stručnim kvalifikacijama, socijalnim vještinama ili voljom da se postigne što veće dobro za političku zajednicu. Integritet političara podrazumijeva i mogućnost kritičke introspekcije, kritičkog odmaka od vlastitih ideja i promoviranih interesa. Tako promatrana samokritičnost, koja se prečesto shvaća kao mana javnog imidža "sveznajućih i onipotentnih" političara, proizvod jedne od patologija političkog sustava što se fabricira kroz "laboratorije" političke manipulacije službi za "popravljanje imagea" političara ("laboratoriji prevare"), postaje ključna vrlina. Budući da je politika eminentno javni posao, samokritičnost se ogleda ponajprije kroz introspekciju političkih skupina i političkih stranaka. Ozbiljne političke stranke koje nisu komparserije ili nakupine komparsa i statista, izlišne političke koterije kakve oko sebe okupljaju upravo istaknuti nositelji političkih patologija, ne bi si smjele dopustiti da im nedostaju kritičko samopromatranje i brzo uočavanja stranputica, pogrešnih politika i političkih zastranjenja.

Postoje li adekvatni lijekovi za navedene "kronične bolesti" političkog sustava? Jedan od mogućih odgovora na pitanje kako uspostaviti kvalitetno vodstvo političkih stranaka, intenzivnu i stalnu unutarstranačku kritiku i raspravu o programima stranke, osobama koje trebaju i mogu izvršiti pojedine stranačke zadatke, može se pronaći u dobro poznatim oblicima samostanskog života. Oblik samostanske klauzure, koja može biti trajna ili privremena, relativno stroga ili nešto blaža, može biti vrlo inspirativan za formiranje stranačkog članstva. Etimologija riječi *klauzura*, kako primjećuje E. Boaga, potječe od glagola *claudere* (zatvoriti) i srodnog pojma *claustrum* (klaustrar). "Izvorno je označavao čin zatvaranja predmeta, životinja ili osoba; potom je označavao materijalnu prepreku kojom se omeđivalo vlasništvo (posjed) zabranom pristupa; i na kraju je označavao ambijent ili prostor fizički ograđen, u koji je bio zabranjen ulaz strancima, osim u nekim prigodama; u ovom smislu primjenjivan je i na zatvore" (Boaga, 2003:3). Kasnijim crkvenim razvojem dolazi do upotrebe pojma u opatijskome i samostanskom životu: "Tijekom srednjeg vijeka ulazi u pravni jezik (izričaj) Crkve s različitim značenjima; napose mogao je označavati materijalno sredstvo kojim se omeđivalo određeno vlasništvo ili crkveni prostor; ili, također, sam prostor (samostan) namijenjen redovnicima za stanovanje, ali u ovom slučaju klauzura se ne bi uvijek podudarala s granicom posjeda, ponekad bi bila isključena crkva, sakristija, drugi prostori (govornice, soba za goste itd.), dvorišta ili vrtovi koji nisu bili određeni zajednici na korištenje; i na kraju, isti pojam označavao je zajedno zakone i običaje koji su u samostanima regulirali ulazak i izlazak redovnika, i prostore (kuća, okolica, vrt, itd.) koji su bili namijenjeni isključivo monasima i redovnicima na korištenje" (Boaga, 2003:3). Rano i srednjovjekovno kršćanstvo (zapadno i istočno) na različite je načine razvijalo značenja i obveze koje su proizlazile iz boravka redovnika na određenom mjestu.

Ključnom se ponajprije pokazala evanđeoska zapovijed da se Kristovi učenci odvoje od svijeta (*fuga mundi*), premda u njemu žive i dijele sudbinu svijeta. Bijeg od svijeta i uspostavljanje posebnih životnih uvjeta na pojedinim mjestima kod

sv. Pahomija ili sv. Benedikta proizlazi iz potrebe da se formira uravnotežen životni stil (*stabilitas*) koji jamči da će redovnici, lišavajući se nepotrebna, moći što više približiti svoj život evanđeoskom idealu i životu Isusa Krista. Strogost samostanske klauzure posebno je istaknuta tijekom razdoblja karolinške i grgurovske reforme kada se posebno ženski samostani vrlo strogo odnose prema životu unutar samostanskih zidina, afirmirajući načelo *virum aut murum, maritum aut murum* (muž ili zidine, udaja ili samostan; usp. Boaga, 2003:6). Vrlo strog oblik klauzure pronalazimo kod sestara sv. Klare, ženskog dijela velike franjevačke obitelji, koja radikalno, uz postojeće zavjete siromaštva, čistoće i poslušnosti, uspostavlja i zavjet klauzure

Ozbiljne političke stranke koje nisu komparserije ili nakupine komparsa i statista, izlišne političke koterije kakve oko sebe okupljaju upravo istaknuti nositelji političkih patologija, ne bi si smjele dopustiti da im nedostaju kritičko samopromatranje i brzo uočavanja stranputica, pogrešnih politika i političkih zastranjenja

kojega se i danas sestre klarise strogo pridržavaju (usp. Boaga, 2003:6). Nakon povremenih razdoblja dekadencije samostanskog života, pape i koncili inzistirali su na obnovama i poštivanju strogosti samostanske klauzure. Papa Bonifacije VIII. odredbom *Periculosus* iz 1298. oštro brani ideal samostanske klauzure, dok Tridentski koncil 1563. određuje tri načela: "Dužnost je biskupa pod prijetnjom Božjeg suda i vječnog prokletstva da se pobrine i uz pomoć svjetovne ruke ponovno uvede u samostane klauzurnih sestara (*sanctimoniales*) strogu klauzuru ondje gdje je prije bila prekršena i da bdije nad njom ako je još nepovrijeđena; zabranjuje se bilo kojoj sestri (*sanctimoniales*) da poslije svećanih zavjeta izlazi iz samostana bez valjanog razloga koji je zakonski predviđen i odobren od samog ordinarija; kazna izopćenja *ipso facto* prekršiteljima klauzure" (Boaga, 2003:8). Tridentske odredbe su bile ključne dugi niz stoljeća, sve do Drugoga vatikanskog koncila (1962-1965). Taj 21. koncil opće Crkve odredio je u dekretu *Perfectae caritatis* tri tipa klauzure: papinsku, konstitucijsku i opću klauzuru, prema stupnju strogosti i različitosti kontemplativnih redova i kongregacija koje se posvećuju nekim vrstama apostolata.

Bogatstvo crkvenih redova i kongregacija pružila je tijekom tisućljetne povijesti brojne primjere pozitivnih iskustava života u posebnom ambijentu, traženja životnog smisla u kontemplaciji i molitvi "za one izvan", usavršavanjima vještina i znanja

(samostanske škole, knjižnice, učilišta...), kao i primjere snažnog utjecaja na stanovništvo koje je boravilo u blizini neke velike opatije ili samostana. Često sasvim pogrešno shvaćen kao srednjovjekovni svijet samostana, takav način života daje i danas utočište mnogima koji svoja duhovna zvanja ostvaruju unutar zajednica posvećenog života te, prema statistikama Katoličke crkve, trenutno postoji više od milijun katoličkih redovnika i redovnica diljem svijeta.

Današnja praksa nekih franjevačkih samostana u Nizozemskoj i Njemačkoj nudi brojne mogućnosti za boravak vjernika laika u samostanskim prostorima klauzure u svrhu duhovne obnove, rehabilitacije nakon burnih životnih brodoloma, traženja smirenja nakon stresnog posla i sl. Tijekom posljednjih desetljeća brojni talijanski samostani u velikoj su mjeri obogatili svoju ponudu laicima u obliku hospicija u kojima posjetitelji mogu pronaći nekoliko dana mira i odmora, obično u blizini poznatih svetišta. Jednako tako, uz brojne samostane diljem svijeta nastaju posebne kuće za duhovne obnove (u Hrvatskoj, primjerice, Kuća susreta "Tabor" pri franjevačkom samostanu u Samoboru). Stari samostani i opatije tako postaju omiljena odredišta kao mjesta za duhovnu obnovu, mir, sabranost, rekapitulaciju životnih (ne)uspjeha i osnaživanje za novi početak.

Čini se da dobra praksa iz redovničkog života može biti djelomice preslikana i na život političkih stranaka. Pojedine stranke već su počele s određenim praksama okupljanja na "team-building" tijekom nekoliko dana kako bi unutar "stranačke klauzure" na sabraniji i prisniji način članovi mogli upoznati jedni druge,

raspraviti o ključnim pitanjima i pokušati osnažiti duh zajedništva. Kako pokazuje dosadašnja praksa, bilo bi vrlo korisno kada bi se oblici političke klauzure i okupljanja na zajedničke zatvorene skupove učestalije koristili za stvaranje pozitivnog ozračja među stranačkim članstvom. Izostavljajući medijski "svijet izvana", kratkotrajno ostavljajući svijet svakodnevnog odlučivanja i stresa (*fuga mundi*), kritički razmišljajući o vlastitim postupcima i planovima, možda bi nas pošteđeli nesuvislih i neodmjerenih politika, izbora ispodprosječnih ili prosječnih vodećih ljudi i permanentne stranačke depresije, prema Tertulijanovoj: *Respice post te! Hominem te esse memento! Memento mori!*

Literatura:

- Zakonik kanonskoga prava – Codex iuris canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (1983).
- Badurina, A. (ur.) (1990). *Leksikon ikonografije, liturgike i simboličke zapadnog kršćanstva*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Boaga, E. (2003). *Klauzura. Izvor, povijesno-pravni i duhovni razvoj*. Zagreb: Karmel – Vjesnik karmelićana.
- Guignet, Ph. (2003). De la clôture et des ces usages, *Histoire, économie & société*. (24) 3: 323-328.
- Kregar, J., Sekulić, D. i Šporer, Ž. (ur.) (2010). *Korupcija i povjerenje*. Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo i Pravni fakultet.
- Rebić, A. (ur.) (2002). *Opći religijski leksikon*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. ■